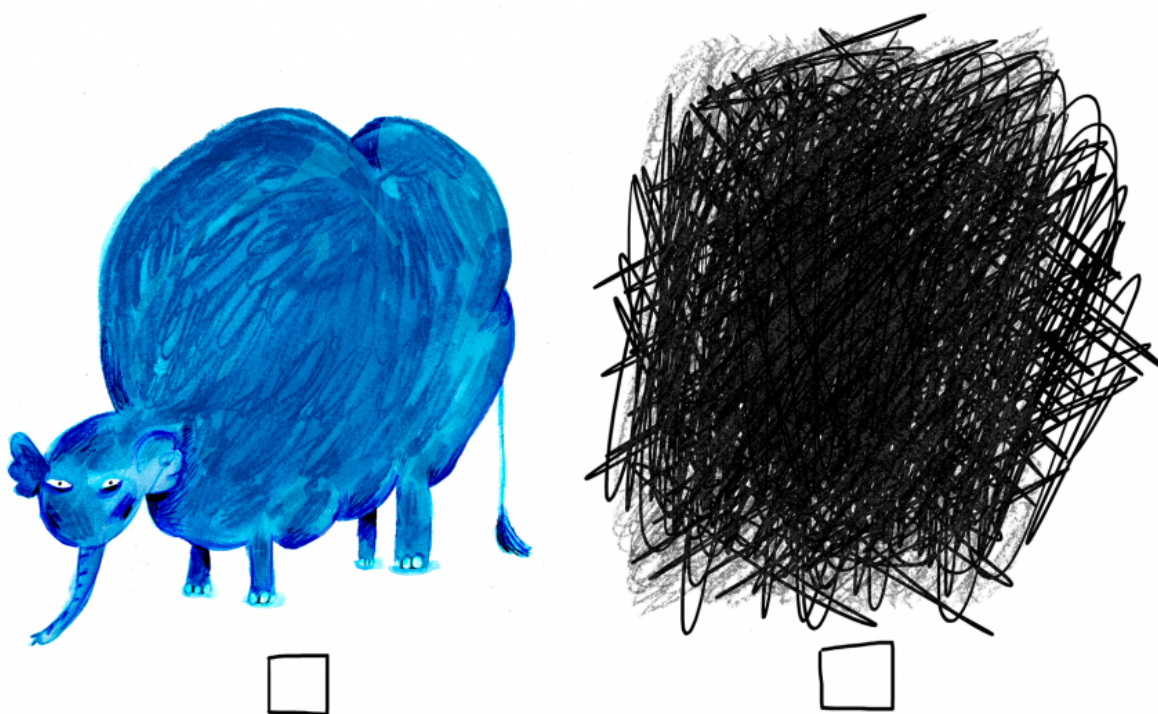

EU er et perfekt eksempel på demokratisk overskud

Den endeløse debat om, at EU lider af et demokratisk underskud, er forfejlet. EU er på samme måde som stater et kompleks system, hvor folkeafstemninger fungerer som pejlemærker for de politikere, der styrer forvaltningernes beslutninger. Og dette er i bund og grund godt

Den endeløse debat om, at EU lider af et demokratisk underskud, er forfejlet. EU er på samme måde som stater et kompleks system, hvor folkeafstemninger fungerer som pejlemærker for de politikere, der styrer forvaltningernes beslutninger. Og dette er i bund og grund godt

Så er vi ved at se det igen. Den demokratiske fælde i vore moderne politiske systemer. Med Brexit ser vi dilemmaet i fuldt flor, så man skulle tro, det var løgn. Der stemmes ja eller nej. Mellem et forslag, som er skriftligt formuleret i et omfattende lovgrundlag, om noget, som ingen ved, hvad er,

og som kan indlejres i alle mulige utopiske håb eller negativt harcelerende kritikker.

Befolkningen sættes til at vælge mellem en elefant og det komplet modsatte af en elefant! Og ingen ved, hvad det modsatte af en elefant er. Er det en mus, en giraf, en kop te, bølgerne i Atlanterhavet eller antallet af skyer? Er det modsatte Middelalderens kristendom eller boksestævner i storbyforstæder? Der er fuldstændigt frit slag, og alle kan mene hvad som helst mere eller mindre udefinerligt. I dag kan vi le af briternes politiske farce. Men den er en del af os selv, og vi har i Danmark set den gennemført ved den ene folkeafstemning efter den anden.

Valg mellem ja og nej har intet at gøre med rationel gennemtænkt politik. Men med uindfriede håb om en fest, der enten ikke kan afholdes, eller må afholdes et bestemt sted, med en bestemt middag og et bestemt afgrænset antal gæster, som man måske ikke synes udgør den bedste sammensætning. Alternativet er at vælge mellem to klart definerede forslag.

Den 26. maj skal vi til Europaparlamentsvalg. Det er ikke en folkeafstemning. Det er derfor let at se valget som en overnational forlængelse af nationale valg. De fleste borgere stemmer derfor også på de samme partier, som de gør nationalt og lokalt.

Demokratisk overskud

Det hedder sig, at EU skulle have et demokratisk underskud. Det kan man jo ikke vide, hvis man ikke også sammenligner med, hvad der så kunne være et demokratisk overskud, og spørger sig selv, om de nationale parlamenter og folkeafstemninger i modsætning hertil og kan forstås som klart demokratiske?

Faktisk stammer fortællingen om et demokratisk underskud i EF/EU fra 1979. Den blev skabt af britiske David Marquand, koordinator for forbindelsen mellem det britiske parlament og EFs ministerråd. Han kritiserede, at Storbritannien ikke som Danmark havde et markedsudvalg,

der kunne holde de nationale ministre ansvarlige for deres beslutninger i ministerrådet. Egentlig var der altså tale om nationale beslutningsprocedurer.

Med demokratisk underskud er der siden hen ment al muligt fra manglende tilslutning, lave stemmetal, en utilstrækkelig europæisk offentlighed og til det forhold, at EU-Kommissionen længe havde initiativret til beslutningsforslag. Men der er tre alvorlige grunde til, at der også kan tales om et demokratisk overskud i EU.

Nu skal vi jo huske på, at forestillingen om et moderne demokrati er en meget sammensat og kompleks størrelse. Den omfatter først og fremmest magtens tredeling, ret til lighed mellem statsborgere, afholdelse af valg, partikonkurrence, repræsentation, fri offentlig debat og dertil også deltagelse i international folkeret og internationale organisationer. Vi har forestillinger om folkesuverænitet og selvbestemmelse.

Den første grund til, at vi kan og skal tale om et demokratisk overskud i EU, er, at folkelig selvbestemmelse logisk og historisk er en helt og aldeles uholdbar størrelse. Tyskland havde eksempelvis i 1930'erne sat sig selv uden for den internationale folkeret. Hitler kunne dermed bestemme, at Tyskland skulle bestemme over Danmark. Desværre havde nazisterne også magten til det. Modsætningen hertil er, at selvbestemmelse hviler på konstitutionen af sambestemmelse.

Vi deler altså fælles bestemmelse om, hvad der forstås ved grænser og suveræn selvbestemmelse. Folkeret går logisk og historisk forud for nationale suveræne domstole og parlamenter. Modsætningen hertil er krig, erobringer og voldelige magtkampe.

For det andet kan vi sammenligne fremvæksten og udviklingen af EU med den historiske fremvækst af nationalstater. Der er stort set enighed blandt historikere om, hvordan staterne er blevet skabt af to forhold. Det ene er, at staterne fandt deres tilslutning blandt den adelige elite. Det er bestemt ikke et forhold, der bestod i demokratisk lige rettigheder blandt borgere endsige afstemninger og offentlig debat. Staterne, ikke mindst den danske,

var prægede af hemmelige beslutninger i gehejmeråd og hos enevældige konger.

Det andet historiske forhold var, at grundlaget først blev skabt i høj- og senmiddelalderen af den katolske kirkes kloster- og kirkenetværk, men brast sammen med Reformationen i 1500-tallet. Dermed opstod voldsomme religionskrige mellem katolikker og protestanter, hvilket skabte forskellig legitimering af krigsskatter. Krigenes konkurrence skabte militærstaterne. Hermed fik vi overalt i Europa forskellige forestillinger om, hvordan også adelen skulle beskattes. Dermed blev militærstaterne til nationalstater, og eskaleringen i krigene kulminerede med Verdenskrigene for først at blive afsluttet efter 1945 med oprettelsen af internationale organisationer som EU, NATO, OECD osv.

For det tredje konstitueres moderne demokrati af magtdeling og kompleksitet. Det moderne samfund består ikke af nogen enkelt enhed, men af en kompleks sammenkobling af en hel masse funktionssystemer, som varetager politik, jura, økonomi, kultur, militær, uddannelse, forskning, religion, trafik osv, fordelt i f.eks. forskellige styrelser. Det moderne samfund er dermed ikke et transparent system, hvor vælgernes afgørelser sætter sig entydigt igennem hos folkevalgte politikere, der styrer forvaltningernes beslutninger. Tværtimod.

Nogle over og ved siden af

Forestillingen om »intet over eller ved siden af Folketinget,« som var Folketinget suverænt selvbestemmende, hviler på, at der er en hel masse andre systemer, der også er selvbestemmende.

Det politiske system er forhåbentligt dygtig til at bestemme over sig selv. Men konstitueres i en magtdeling med den udøvende og den dømmende magt. Men også på, at økonomisk magt, mediemagt, kunstens magt, vidensmagt, militærmagt, religiøs magt osv. må orienteres efter de magtforhold, der gør sig gældende inden for deres felter.

Tilmed må vi konstatere, at alle disse funktionssystemer udvikler sig i et

globaliseret verdenssamfund. Og ligesom den katolske kirkemagt, der i højmiddelalderen lod tusinder af kirker og klostre bygge på tværs af Europa, har magten til at magte noget altid udviklet sig langt hinsides lande. International konkurrence var afgørende i militærstaternes næsten 500-årige periode. Også helt lokalt foretages beslutninger helt ned i de enkelte husholdninger og organisationer, men de har altid bestået i efterligninger af andre. Også i dag efterligner vi de-lande-vi-plejer-at-sammenligne-os-med.

Alle ved, at vi lever i et samfund, der fungerer på tværs af grænser. Det er derfor en civilisatorisk triumf, at EU-Parlamentet ikke reducerer politiske kompleksiteter som i den umodne evindelige skandaleramte amerikanske form for checks-and-balances eller i den britiske råberi-parlamentarisme. Faktisk er der ved at opstå en EU-parlamentarisme, hvor parlamentets flertal udnævner EU-Kommissionens formand.

EU hviler på magtdeling mellem kommission, ministerråd, EU-Domstolen og parlamentet. Det vinder legitimitet, når det forhandler sig frem til f.eks. to måneders tvungen barselorlov for mænd, så alle 28 medlemslande stilles lige i arbejdsmarkedets konkurrence. Det er derfor det bedste udtryk for demokratisk overskud og civilisation, at politik i EU-Parlamentet er småkedeligt og ikke udleveret til Trump-politisk bøllesnak. Den 26. maj kan vi bevise, at Europa repræsenterer civiliseret samarbejde, og at krig og kamp er lagt bag os.

Gorm Harste er dr.scient.pol. lektor på Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet